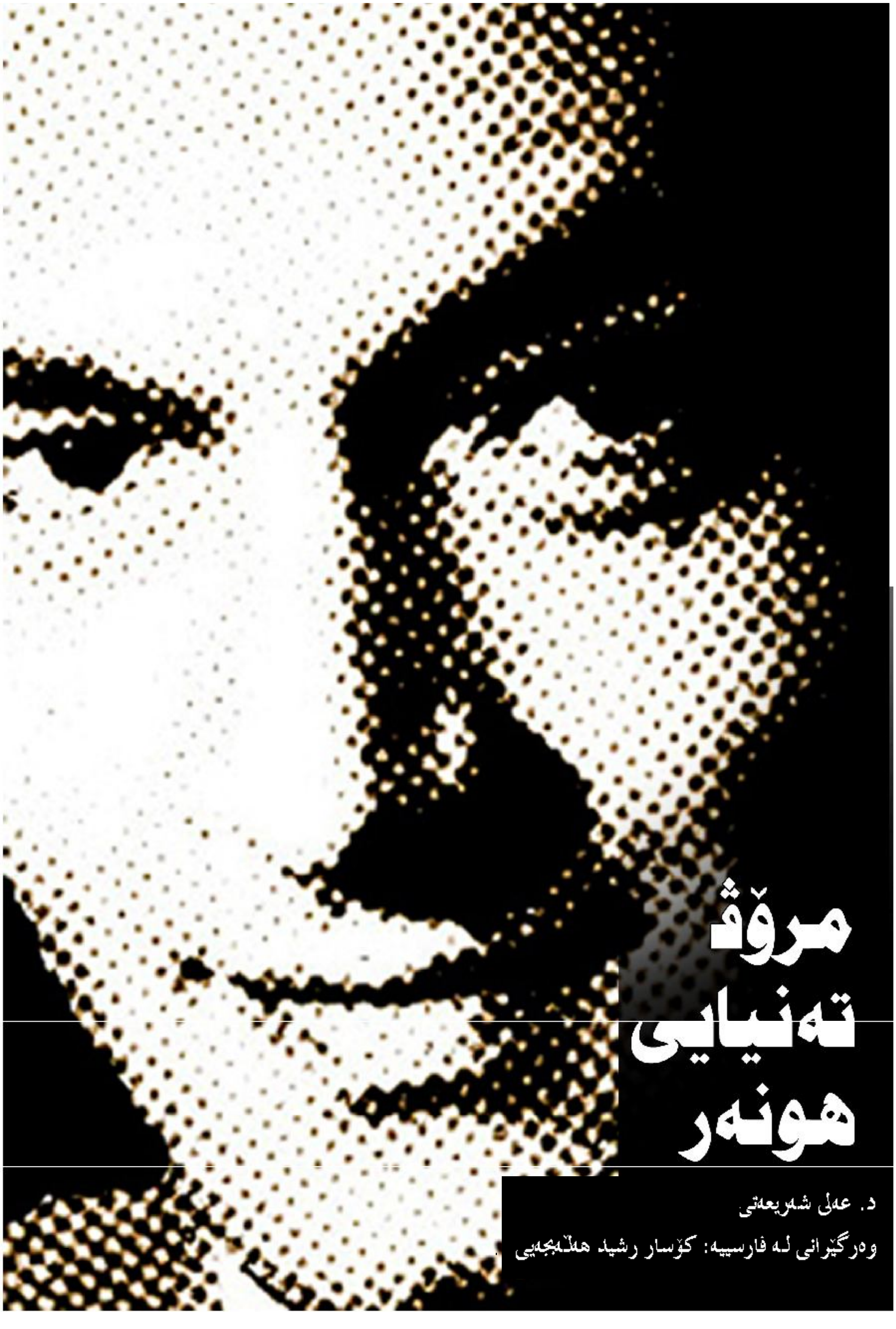

مرۆڤ
تەنیایی
هونەر

د. عەلی شەریعەتی

وەرگێرانی لە فارسییە: کۆسار رشید هەڵەبجەیی

خودا مرۆڤی لەئاوێکی لینج (□) هێنابەبوونو دواتر لەڕۆحی خۆی بەبەردا کردو لەسەر شێوازی خودی مرۆڤ دروستیکرد (□) فێری ناوەکانی کردو ئەو سپاردەیەی کەبەخشیە زەوی‌و ئاسمانەکانو، خۆیان لێبوارد، مرۆڤ وەریدەگرت، پاشان بەهەمەموو فریشتەکانی فەرموو کەلەبەرانبەریدا کرنوش بەرن.

(□) روخساری هەمان ئەم مرۆڤە بەردەوام خەرمانەیەك لەغەمی لێنیشتووەو لەیەکەمین ڕۆژەکانی مێژوووەوە، هەر جارێك لەناو زۆری هەولەکانی ژیان، بەرەو گوشە نشینی خۆی پەلکێش دەکات تابیر لە (خۆی) بکاتەوە تۆڕێك لەڕەشبینی لەسەر نیگاکانی وەستاوەو شەپۆلێك لەبێئارامی لەسیمای نیشتووە، لەبەرئەوە ئەو هەمیشە خۆی بەزیاتر لەم (دنیایە) زانیوە، لەوە گەیشتووە کەوا(ئەوەی هەیە) بۆ ئەو بەس نییە، هەستەکانی ئەو دەچنە دەرەوەی ئەم سنوورەی بونەوە، لەو جێگایەی کەوا(هەرچی هەیە) کۆتاییدێت ئەو درێژەی پێدەداو(تابێ کۆتایی) دامێن والا دەکات ئیدی ئەو دەم، لەسیمای ئەم ئاوەدانییە تێکشکاوەدا لەگەڵ سروشتی راستگۆییانەی خۆی‌و (دەروونی زولاڵی) خۆیدا نامۆی خۆی بەدیدەکات، کەبێ هیوای دەکات لەخۆگرتن‌و پەیوەندی بەستنی لەگەڵ دەروونی خۆیدا، هەستی غوربەت لەقولای وێژدانی خۆیدا بێدار دەکات، چونکە بەئازارەوە پەی بەوە بردەوە کەسروشت خوارو پەست‌و بێ مێشك‌و بێگانەیە لەگەڵیداو بەرگێکی دووبارەی بۆ خۆی پۆشیوە(بێ ئامادەیی ئەو)، ئەویش لەگەڵ خۆیدا ئالودەیەو بێزارە لەبوونی سروشت‌و بوونی خۆی، هەستی غوربەت لەم دنیایەدا بێزاری لەناو نامۆی لەگەڵ خوددا، ئەو خودە هاودەست‌و هاوداستانەی لەگەڵ ئەم دنیایەدا لەگەڵ (نیشتمان)و لەگەڵ (دۆستایەتیدا) هاواری ئەم دێنێت، ئالێرەدایە کەوا دووانەیی (دوو جیهانبوون) ریشەدارترین بنەمای فەلسەفەی مرۆڤ هەر لەسەرەتاوە لەنێو باوەڕیدا لانە دەکات، بێهودە نییە کەوا لەیەکەمین ئەو پرۆژە کاڵ‌و نادیارانەی کەلەمێشکی مرۆڤی سەرەتایدا فۆرمەلە بووە، ئەندێشەی دنیای سەرەوە (زێرین)و دنیای خوارەوە(خۆڵین) لەهەر زەمانێکدا بەناوێك‌و لەهەر هۆزێك-بەجۆرێك هەمیشەو لەهەموو جێگایەکدا هەبووە، بێئارام بوون لێرەداو ئاواتەخوازی بۆ ئەوێو خۆزگەو هەوڵ بۆ نزیکبوونەوەو پەیوەندی لەگەڵ ئەوێدا، لەسەرەتای مێژووەوە تائێستا، ورووژاوترین حەسرەت‌و هەولەکانی ڕۆحی ئەون کەکۆی ژیانی مەعنەوی دروستکردووە لەبلندی لوتکەکانی مێژووەو، مرۆڤ دەبینین کەوا لەهەولی بەدەستهێنانی رێگایەکدا (بەرەو ئەو) دەستەکانی بەرەو ئاسمان والاکردوە، یان چاوی بڕیوەتە نێو چاوی هەتاویان لەبەرانبەر شوعلەیەکی هێمادارو بێئارامی ئاگردا دانیشتووەو لێی راماوە بەئارەزووی (رزگاری)و (نیازی) لێوان لەپێگەردی‌و تامەزرۆی لەگەڵ خۆیدا زەمزەمە دەکات، چونکە لەبەرئەوەی لەرووخساری ئەم سیانەدا شتێکیان خوێندوەتەوە، (لەنهێنی گومان ئامێزی ئەو جێگایەداو) رووناکییەك کەلەگەڵ سروشتی کوێری‌و تاریکی ئەم خانووە خاکیە بێگانەیەدا پێداوە، کەلەئاسمانەکانی دیکەوە کەوتوەتە سەر ئەم سەرا ساردو تاریکەیە مرۆڤ ونبوی نێو ئەم خاکستانە نەناسراوە، کەوا خۆی لەژێر ئەم ئاسمانە کورت‌و غەریبەدا بەگیرۆدە دەزانێت، وێڵ‌و هەراسان، لەدوی گەڕانە بەشوێن ئەو بەهەشتە ونبووەی خۆیدا کەدەزانێت هەیەو بەسەر هەر شتێکدا تێپەڕیبێت نیشانەیەکی دۆزیوەتەوەو بۆ پارانەوە کەوتووەتە سەر ئەژنۆو پاڕاوەتەوە هەر کاتێك لەبێهودەیی بەئاگا هاتووتەوە، بێئەوەی رێگای زۆری دۆزیێتەوەو لەباوەڕیدا بەبوونی ئەو (نازانم لەکوێیە) خێرا لەدوی نیشانەیەکی دیکە رۆیشتووەو لەدوی هەر جێگایەك کەرۆیشتنایێکی ماندونەناسانەو، ئەوەی کەوا هیچ کات ناخۆش نەبووەو هاوارە پڕ لەئازارەکانی ئەم گیرۆدەیەی نێو غەریبەبووە کەهێشتا بێئارامانە دەست بەدارو دیواری دنیادا دەکێشێت تابەڕووی دەرەوە کلاو رۆژنەیەك والا بکات(□) پێچەوانەبوونی وەلامەکانو جۆراوجۆری‌و هاودژبوونی دەرکەوتنەکانو یەکبوونیان لەدووی ئارەزوودا لەچاوی ئێمەدا داپۆشراو نییە، هاوارە پەرێشانو بێئارامەکانی گەلگامێش لەژێر ئاسمانی سۆمەرداو هەولە ئەشکەنجە

ئامێزەکان بۆ رزگاربوون لە(کارما)و نیل بە (نیروانا)و نالـە پڕ لەئازارەکانی عەلی لـەتـەنـهـای شـەوانی خـامـۆش دارخورماکانی دەوروبەری مەدینەو هەروەها رقی سەرپێچـی‌و بێهیوایی سارتەرو کامۆ لەتاو نەزانین‌و بێواتایی ئـەم دنـیـایـە هەموو دەرکەوتەی جۆربەجۆری رۆحی بێئارامی مـرۆڤـێـکـە کەوا خۆی لەسەر ئەم زەویە بەتەنهاو نامۆ دەزانی‌و لەژێر ئەم سەقفی زیندانییەدا دەزانێت(کەئەم جێگایە ماڵی ئەو نـیـیـە)، بۆچی مرۆڤ هەر کاتێك دوربێت لەجەنجاڵـیـەکـانی ژیـانی رۆژانەو سەروتر بێت لەبێبەهاییەکانی ژیان ئەوا بیر لەخۆی‌و ئەم دنیایە دەکاتەوەو لەنێو بیرکردنەوەی قوڵ‌و رامانی خێـراو خەیاڵاتی بەرزدا نقوم دەبـێـت‌و ئـازار دەسـت لـەدڵـی وەردەدات‌و سێبەری غەمێکی نەنـاسـراو لـەسـەر گـیـانی دەنیشێت دوور لەگەشەو شادومانی لەتەنهایی غەم ئـامـێـزی مرۆڤەکان‌و ئەوەی مرۆڤ تر بێت زیاتر لەخواستی بـەرهـەمـی غەم ئامێزی هونەریدان‌و بەئاشکرا غەمـیـان خـۆشـدەوێـت؟ مەگەر هەر ئەوە نییە کەوا غەم دەرکەوتەی روحییە، چونـکـە باشترو بەئاگاترە، تەنگی دەست کـورتـی دنـیـای زیـاتـر هەستپێکردووە بۆچی مەستی‌و بێئاگـایـیـان خـۆشـدەوێـت؟ مەگەر ئەمەنییە کەلـەم حاڵـەتەدا زۆرێك لەپەیوەندیەکـانـیـان لەگەڵ ئەوەی کەژیان ئەیەوێت‌و ئەبینرێت‌و بارەی سەنگـیـنـی ژین، یاخود بوون لەکۆڵی رۆح دەکـەوێـت‌و پـەسـتـانـی خنکاندن‌و باری دڵتەنگی(بوون) سوك دەبێت‌و تەنـهـا لـەم کاتە سوك بارانەدا یادی تاڵی غوربـەت لـەبـیردەچـێـتـەوەو شێوەی ناشیرین‌و پیسی ژیان لەبەرچاو ون دەبێت(□) بـۆچـی رۆحە گەورەکان‌و دڵە قوڵەکان، غەمو پایـزو بـێـدەنـگـی، ئاوابوونی خۆریان خۆشدەوێت، مەگەر لـەبەرئەوە نییە کـەوا

پڕ لەئازارەکانی عەلی لەتەنهای شەوانی خامۆش دارخورماکانی دەوروبەری مەدینەو هەروەها رقی سەرپێچی‌و بێهیوایی سارتەرو کامۆ لەتاو نەزانین‌و بێواتایی ئەم دنیایە هەموو دەرکەوتەی جۆربەجۆری رۆحی بێئارامی مرۆڤێکە

خۆیدا رادەمێنێت‌و دادەنیشێت سەرلـەنێو لـەپی دەستەکـانـی دەنێت(دڵۆپ دڵۆپ فرمێسك دەڕژێت‌و لـەگـەڵ خـۆیـدا وتوێژ دەکات)؟ بەپێچەوانەشەوە هەرچی لەژیـانـی رۆژانـەو بێبەهایی ئەم دنیایە نزیکتربێتەوە زیاتر وو لـەسـەمـاکـردن‌و گروتینی منداڵانەو چۆلەکە ئاسا دەکات؟ چونکـە بـەردەوام قوڵی‌و بڵندی رۆح‌و ئەندێشەو هونەر لـەگـەڵ غـەمـدایـەو گەمژەیی‌و پەستی‌و بێبەهاییش لەگەڵ شادیدا هاوڕایە، بۆچی لەرۆژگاری ئەرەستۆوە یاسای نـووسـراو لـەسـەر ئـەوەیـە کەلەهونەردا هەرچی قوڵ‌و جددی بـێـت غـەمـنـاکـە(□)و هەرچیش رووکاری‌و بێبەها بێت شادو پێکەنیناویـە؟ بـۆچـی لەو ساتانەدا خۆیان لەسنووری کۆتایی ئەم جیهانە بەنزیـکـی هەستپێدەکەن؟ مرۆڤ لەقوڵای سروشتی خـۆیـدا بـەردەوام لەئارەزووی ئەمانەدا بووە، رەهایی، بێکۆتایی، هەتاهـەتـایـی، هەمیشەیی، رووناکی، بون‌و نەبوون، بێکاتی، بـێـشـوێـنـی، بێسنووری، بێڕەنگی، تەنها رەها، پاکـبـوونـەوەی ئـازادی‌و رەهایی نەگۆڕ، یەکەمی دەستپێکردن‌و کۆتا.

ئەنجام کۆتایی رەها، بەختەوەری راستەقینە، حەقـیـقـەتـی رەها، باوەڕ، عیشق ، جوانی، چاکی رەها، باشتریـن بـاش، پاکترین پاك... هتد، ئەومنی راستینەو خودایـیـەی (مـاوراء) خۆی لـەگەڵ ئەم واتاو رایانەدا دۆزیـوەتـەوە زۆر پـیـان

ئارەزومەندە، ئەم جیهانەی کەوا ڕێژەیی و سنورداروبێهودەو جێگیرو ناشیرین و تێکدراو ساردو تاریک و پڕ لەئازارو گیرۆدەو تاریک دڵ و کویلەو زەلیلی کات و شوێن و مەحکومی مەرگ و ناتەواوییە، لەگەڵ دروشمە بەجۆشەکانی ڕۆحی بەرزە فڕی مرۆڤدا سازگارنییەو ناگونجێت، ئیدی ئەم واتایانە لەکوێوە کەوتوونەتە نێو دڵی مرۆڤەوە؟ ئەم سەرچاوە سەرسوڕهێنەرە غەریبانە(کەبەردەوام لەقوڵای ڕۆحی مرۆڤدا دەجۆشێت) لەکوێوە سەرچاوە دەگرێت؟ ئەم ڕوحە بێئارامە لەتا تینوێتییە ئاگراویەکان، لەنێو ئەم بیابانە قڕچاوەی کەتێیدا جگە لەفریوو (سەراب÷ شتێکی دی نییە، وێڵ بووەو ڕێگای ماڵی خۆی وونکردوە.

ئابەوشێوەیە بەدبینی و نیگەرانی و سەرپێچی و عەشق هەڵاتن، لەسەرەتاوە لەسروشتی ئەم زیندانییە گەورەیەی خاکدا چێنراوەو لەقوڵای ویژدانیدا (بێئارامی) لانەیکردوە، هەر لەهەمان حەشارگەشەوەیە کەوا سێ دیمەنی سەرسوڕهێنەری مەعنەوی کەبەردەوام نزیکبوون لەمرۆڤەوە سەریانهەڵهێناوە ئەویش:

ئاین، عیرفان، هونەر

ئاین: هەوڵی مرۆڤێکە (کەگیرۆدەی بوون)و ژیان بووە، بۆئەوەی خۆی خاوێن بکاتەوەو بۆلای خودا بگەڕێتەوەو پاکی و پیرۆزی(□) بەهەشت و سروشت و دنیاو دوارۆژیشی(□) پێ بباتەوە، دوارۆژی چ شتێکی پیرۆز، بەگوتەی (دورکیم) وەرزی ئاینەو تایبەتمەندی ناوەڕۆکی ئەوە.

عیرفان: دەرکەوتەی بەجۆر هاتنی سروشتی ئەو مرۆڤەیە کەوا خۆی لێرەدا بەغەریب دەزانێت و لەگەڵ بێگانەکان، کەبریتین لەهەموو بونەوەرو بەدیهاتووەکان، هاوخانەیە کەوا لەنێو قەفەسێکدا ئەسیرکراوەو بێئارامانە خۆی بەدەرو دیواردا، دەکێشێت و جۆرەها بوون و فڕین بێئارامی دەکات و لەتاسەی نیشتمانی ئاشنایی خۆیدا، هەوڵدەدات تابوونی خۆی کەبوەتە هۆکاری کۆیلەکردنی خۆی کەبوەتە پەردەپۆشی خۆی لەو نێوەندە هەڵبگرێت، هەروەها هونەریش دەرکەوتەی ئەو ڕۆحەیە کەوا ئەوەی هەیە تێری ناکات و بونەوەر لەبەرانبەر خۆیدا بەکەم و پیس و ساردو سڕ دەزانێت، تەنانەت بەوتەی سارتەر گەمژە! بێ مانا و خاڵی لەهەست و ڕۆح، بێئارامی و تاڵ فامی خاوەن دڵێکی بلند پەروازەو بیرمەندێکی گەورەو سەرمایەدار واتا و هەست و هۆشیاری هەیە کەلەنێو کۆمەڵە خەڵکێکی بێ ئازارو بێ ڕۆح و پەست و خۆش گوفتارەوە هاتووەو خۆی جگە لەگەڵ خودی خۆی لەگەڵ خەڵکیدا، بەتەنها دەزانێت و لەگەڵ ئەم زەوی و ئاسمان و هەرچی لەنێویدا هەیە دووبارە بەبێگانە دەزانێت.

هونەرزادەی دیدێکی وەها بێزارو هەستێکی وەها تاڵ لەبوون و ژیان، هەوڵدەدات تا ئەوە تەواوبکات و ئەوەی کەپێویستە هەبێت نزیکبکاتەوە بەکورتی ئەو شتە بەم دنیایە ببەخشێت کەوا نییەتی .

ئاین و عیرفان ئالێرەدا لەهونەر جیادەبێتەوە کەئەو دووانە مرۆڤ لەغەریبیەوە بەرەو نیشتمان ڕێنمونی دەکەن و لەواقیعیەت جیایدەکەنەوە تا لەحەقیقەتی نزیکبکەنەوە ئاین و عیرفان، هەردووکیان بەبێئارامی ئا لێرەدان و فەلسەفەی هەڵاتنی ئەو بۆ جێگایەک و (ئەم بۆ هەر جێگایەک کەوا ئێرە نییە)، بەڵام هونەر فەلسەفەی مانەوەیە، لەناکاودا چونکە دەزانێت ئێرە جێگەی مانەوە نییە هەوڵدەدات تابەوێناوی و بەوتەی و لەگەڵ یادگاریەک کەلەماڵ و نیشتمانی خۆی و ژیانێک کەلەوێدا هەیبووە هەرئێرە وەک ئەوێ لێبکات و بەداهێنانە هونەرییەکانی زمان و دەنگەکان و شێوەو ڕەنگەکانی ئەو دیارە ناپەیدا جوان و ئاشنایە لەم پەیدا بێگانەو پیسەدا لاساییکاتەوە لێرەدایە کەهونەر، وەک ئەوەی کەئەرەستۆ دەڵێت"دووبارەکردنەوەو لاساییکردنەوەی(drama)یە، بەڵام بەپێچەوانەی وەڵامەکەی ئەو لاساییکردنەوەی سروشت نییە، بەڵکو تەواو بەپێچەوانەوە لاساییکردنەوەیە لەمیتافیزێک تاوەکو سروشت بەشێوەی ئەو وێنابکات، هونەرمەندیش بەهەمانشێوە هەروەک پیاوی ئاینی یان عیرفانی، ڕوخساری ئەم دنیایە لەگەڵ خۆیدا بەبێگانە دەزانێت، بەڵام بەپێچەوانەی ئەو دووانەوە، چونکە هیچ هەواڵ و بەڵوادا گەڕانێکی بۆ هیچ ئاشنایەک نییە، هەوڵدەدات تا بەڕێنماونی

ئەو (پنتە شاراوەیە) کەوا عیشقو جوانی لێوە هەڵدەستێو بەهێزی داهێنانکاری خۆی، لەسەر روخساری ئەم بێگانەیە کەبەهەرحاڵ خۆی مەحکوم بەبونو لەگەڵ ئەو بووندا دەبینێت رەنگێکی ئاشنایی دابنێتو(زیندانەکەی) خۆی هاوشێوەی (ماڵەکەی) ئارایشبکات لەم رووەوە، هونەر دەرکەوتەی غەریزەی داهێنانکاری مروڤە لەبەردەوامبوونی ئەم بونەدا کەدەرکەوتەی داهێنانکاری خودایە، بۆ ئەوەی ئەو ناتەواویەی کەوا لەم دنیایەدا هەستپێدەکات پڕبکاتەوەو جێگەی بگرێتەوەو بەمشێوەیە بەێزاریو بێئارامی خۆی، لەنێو ئەم سەرایەی کەبۆ ئەو دورست نەکراوە، ئاسانبکاتو ژیان لەم غەریبیو ئاوێزانبوونە لەگەڵ هەموو بێگانەکاندا بەرگە بگرێت(□).

پیشەسازیش، هەروەك هونەر، دەرکەوتەی غەریزەی داهێنانکاری مرۆڤە، بەڵام بەپێچەوانەی هونەر، لەناو هەستی نامۆیی، بێئارامیو دڵخۆش نەبوون لەوەی کەهەیە سەرچاوە ناگرێت، بەڵکو بەپێچەوانەوە بۆ نزیکبوونەوەو خۆ گرتنی زیاترە بەوەوە، مەبەستی رەهای نییە، بەڵکو بەندکردنی زیاترە هونەر ئەیەوێت ئەوە بەمرۆڤ ببەخشێت کەسروشت نییەتیو پیشەسازیش هەوڵدەدات زیاتر لەوە بەمرۆڤ ببەخشێت کەسروشت هەیەتی، بەڵام هەموو هونەرێك تەنانەت لەنزمترین قۆناغەکانیدا لاسایکردنەوەو بەش بەشکردن، بەتایبەت لەباڵاترین جۆرەکانیدا: میوزیكو شیعر هەرچی سەروترو بەتینتر دەرکەوت(کەڵکەڵەی) مرۆییە کەلەناو ناتەواوی دنیا (دەناڵێنێت) یاخود پشاندەری داهێنانەکانی ئەوە، تا ئەوە (تەواو) بکات(□□)، لەم رووەوە ئاینو عیرفا دەرگایەکن بەرووی دەروەی ئەم زیندانەو هونەریش پەنجەرەیەکە، بەگشتی جوانی بەمولکی هونەر دەزاننو دەڵێن ئامانجی هونەر نمایشکردنی جوانییەکانە، ئەم وتەیە ئەگەر بەتەواوەتی بێهودە نەبێت، هەرچەندە کەوایە ئەوا لانی کەم نادیارو ئاڵۆزەو لەهەمانکاتدا بێ ناوەڕۆك لەکاتێکدا کەوا جوانیش بەرهەمێکی هونەرییەو هونەرمەند لەم دنیایەدا کەدنیای ونکردنی جوانییە دەیهێنێتەبوونەوەو دوای ئەهێنێت ئەم گوڵە جوان نییە من جوانییەکەی دەخولقێنم هەر وەك وێنەکێش بەوێنەکردنیو شاعیر بەشیعری عیشق بازیو بێ وەفاییو میوزیك ژەنیش بەمیوزیك دەیخولقێنێت دەی دۆزێتەوە.

هونەر ئەیەوێت ئەوە بەمرۆڤ ببەخشێت کەسروشت نییەتیو پیشەسازیش هەوڵدەدات زیاتر لەوە بەمرۆڤ ببەخشێت کەسروشت هەیەتی

کێیە کەوا بەڕاستی نازانێت لەناو پاکدا مێنی ئاسمانی سپێدەو لەنێو زەم زەمە جادوییەکانی کانیاوەکاندا لەنێو نەسیمی پەیام هێنەری بەرەبەیانو لەچاوە خوێناویەکانی ئاوابوونی خۆرو نەغمەی ئاسمانو لەتەنهای نیوەشەوە رووناکەکانی کۆڵانی باخە خامۆشەکانو، لەقەفەزی چاوێکی ماندوو لەتینی عیشقو لەهاو ئامێزی پاکی مانگە شەوو کانیاو لەزەردەخەنەو لەنیگاو لەمانگەشەوە، لەیارییە نهێنیو هوژمە هوژم ئامێزەکان رەشەبا لەگەڵ چڵی چنارە بەرزەکانی دەمی خۆرئاواربووندا لەقوڵی واتاو رازاوەوجوانی شاراونەتەوە کەلەجەستەی سیخێکدا! تەنانەت لەهەمان قاچی پڕ لە گۆشتی کوتراو شەومەنەی ئەودا؟!

ئەم داماوە مرۆڤە کەدەیەوێت دنیا وەهابێتو وەهاش نییە هەر ئەوە کەوا لەنێو ئەم (کوخە)دا رووخاوە پەستو تەنگو پیسەدا خۆی بەگیرۆدە دەزانێتو بەفریوی هونەر(□□) هەمان کوخ لەشێوەی (کۆشکێك) کەشایەتی (نیوەی خودایی) وەك ئەوە وێنا دەکاتو دەیرازێنێتەوە، لەم رووەوە هونەر لەهەموو جۆرو لەهەموو قۆناغەکانیدا وێنەدانەوەی کەڵکەڵەی ئەم (نیوە خاکە نیوە خودایەیە)، ئەم (کۆکۆدنەوەی)یەی ئەم کۆی دوو دژ بەیەك شپرزەییو نیگەرانیو عیشقو بێئارامیو دڵتەنگیو بێزاری پێویستی وەها کۆششێکی دوو جیهان بوونە کەوا سەرێکی

لەنێوکینەو پیسی و بۆگەنی ئەم مادەو مردار بووەدا، شاراوەتەوە سەرێکی دیکەش.

لەسنوری داهێنان تێدەپەڕێتو کاتو شوێن ئەم دووانە، چوار دیواری تەنگو ترسناك تێکدەشکێنن پێکەوەلەسەر ئاسمانی بڵندی هەتا هەتاییدا لوتکەی بڵندی فریشتەکان دروستدەکات، لەو جێگەیەی کەوشەکان دەسوتێن خەیاڵ لەنیوەی ڕێدەگەڕێتەوە، پاشان هونەر قەڵەمی دروستکراوی نەوەکانی ئادەم کە لەبەهەشتەوە کەوتوونەتە سەرزەوی، هەوڵدەدات هەتا سەرزەوی پیسو پەژمووردە بەشێوازی بەهەشتێك کەجێگەی شایستەی ئەو بووە وە هەیە برازێنێتەوە، کەوا مەحکومییەتی بەسەردەبات، ئەمە هەموو گوتیان بەشیعر بڕبکەرەوەو بدوێ، بەمیوزیك بیبەستە بەسەما بڕۆ بەوێنەکێشانەوە ببینە بەهێزە بەراورد ئەوەی لەسروشتیدا بێ هێزو بێتوانایە ڕۆحی هاوکاریو بەهێزی وەرگرتن ئەوەی نییەتی() ئالێرەدایە کێشەی مێژووی هونەر بەهەمانشێوە ڕۆشن دەبێتەوە کەوا بۆچی هونەر بەردەوام، یان لەخزمەتی ئایندا بووە، یان لەخزمەتی دەسەڵاتداراندابووە؟ دۆستایەتی ئاینو هونەر زادەی هاوزمانو چوونیەکیانە لەگەڵ یەکدا، بەڵام پەروەرشی هونەر لەدامێنی دەسەڵاتداراندا لەبەرئەوەیە کەوا خەڵکانی خۆش گوزەران، لەو شتەی کەوا ئەم دنیایە هەیەتی هەرچەندە زیاتر خاوەنی ئەو شتە بن، زیاتر هەست بەکەمی ئەو شتەدەکەن(هەرچەندە بەشێوازی لادەرانە)، هونەر زادەی وەها هەستێکی لەو چەشنەیە، بەڵام خەڵکی هەژارو زەحمەتکێش، کەوا لەزۆربەی ئەو شتانەی کەئەم دنیایە هەیەتی بێبەشنو بەردەوام لەهەوڵدان بۆ بەدەستهێنانی ئەو شتانە، دنیا زۆر بەدەوڵەمەند دەزاننو هەست بەهەژاری خۆیاندەکەن نەوەك هەژاری دنیا.

دەروونناسی چینایەتیو بەراوردکردنی ڕەنجەکانی ئەوروپاو ئەمریکا لەگەڵ ڕەنجەکانی ئەفریقیاو ئاسیاو نیازو ئارەزووە مادی یاخود ریالیستیەکانی کرێکارانو جوتیاران لەگەڵ خواستە گوماناویەکانی ، یان ئایدیالیستیەکانی بۆرژوازو سەرمایەداران لەم بابەتەدا ڕۆشندەکاتەوە.

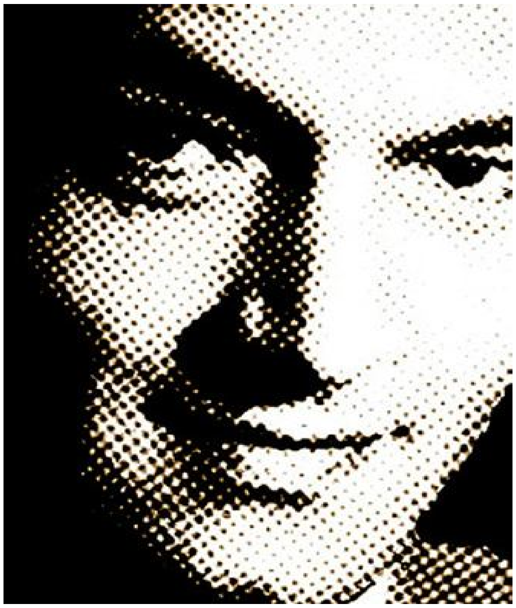

پێی ببەخشە، بەزمانی کفایەو هێما، لەوشەکەدا شتی بێ گیانو بێ توانای ئەم دنیایە، ئەوەی کەنیانەو ئەو دەیەوێت بیکێشێتە دەرەوە بەدەستو پەنجەی مەسیح ئاسا، بەهەموو شتەکان کەدراوسێی مردو بێ هەستو گەمژەو بێگانەکانی ئەون، ژیانو هەستو ئاشنایەتی ببەخشێتو بەسەر روخساری نائاشنایی زەویو ئاسمانی نەزانینی ئەم هەموو کۆڵو بارە پڕ لەتوخمە، ڕەنگی هاودەمیو واتاو هەست دۆستایەتی دابنێت()، چونکە لەروخساری سروشتو هەرشتێك لەنێویدا هەیە هیچ کاتێك هاودەردیو هاورەگەزی ناخوێنێتەوەوە لەگەڵ خۆیدا هاودەردی و دۆستایەتی تینوترین ئارەزووی ڕۆحی مرۆڤن، ئاسمانی بێگەردو ئەستێرە بارانی نیوەشەوێکی هاوینی پڕ لەئارامی، ئاسمانێکی هێمنو بێئازارەو روحی ئارامو گردراوی تنتوورە(Tinctured) ئاسمانێکی داگیراو بێئارامی دەوێت، ئاسمانێکی نەوەك ڕەنگی شین بێت، بەڵکو زەرد! ئەم دنیایە ئاسمانێکی زەردی نییە کەبێئارامی ئیلهام بکات لەسەر لوتکەی ئاسمانی زەرد دێنێتە بوون، هەوڵەکانی پیکاسۆ بۆ ئازادکردنی هونەر لاسایکردنەوەی سروشت، نیشانەیەکی ئاشکرای یاخیبوونە لەنێو سروشتی هەر هونەرێکداو دەرکەوتنی نائارامی ڕۆحێکە کەوا دەردناکەنە هەست

بەناتەواویەکانی سروشتدەکات لەبەرانبەر پێویستییە ئازاراوییە باڵاکانی خۆیدا بەوتەی سارتەر، پیکاسۆ هەوڵدەدات تاوەکو پاکەتێکی شقارتە دروستبکات لەهەماتکاتدا شەم شەمە کوێرەیەك بێت بەبێنەوەی لەپاکەتی شقارتە بوون چوبێتەدەرەوە() بۆچی؟ چونکە سروشت لەکۆکردنەوەی دوو شتی هاودژ پێکەوە بێتوانایەو مرۆڤ نایەوێت بەرگەی ئەو بێتواناییە بگرێت دەرکەوتنی لەناکاوی بەرەبەیان بەبێ ویستو هەستی رۆحی شاعیرێك بەس نییە کەئەبێت هەموو بوونەوەر لەگەڵیدا بیربکەنەوەو هەست بەهەموو بونێك بکەن بەرەبەیانێك کەدەیەوێت هەروەکو پاڵەوانێك دلاوەر لەناکاوداو لەپشتی لوتکەکانەوە سەر هەڵبێنێتو خەنجەر هەڵبکێشێتو دامێنی تاریکی شەو بگرێت تاناخی دامێن والاّ بکات، جۆشینی کانیاو خرۆشانی زەوینی سبەینێ لەسەر دامێنی دوێنێ شەوی ئەم بیابانەبکاتەوە، سروشت بەرە بەیانێکی لەم چەشنەی نییە، بەمجۆرەو لەم رێگایەوە بەبوونی دێنێت.

بەرەبەیان لەدامێنی فەلەکەوە خەنجەری هەڵکشا!

ئەڵێت "کەوا داڤنشی چیکردووە؟" (خانمی مونالیزا) زەردەخەیەکی لەسەر لێو هەبووە وێنەکێشیش هەمان ئەوەی دووبارەکردوەتەوە کەلەسروشتدا هەبووەبەسەرسوڕمانەوە کەلێرەدا ناتەواوی سروشت جوانتر دەردەکەوێت، سروشت بەسەر لێوەی ژنێکەوە زەردەخەنەیەکی پڕ واتایی تێکەڵ لەگەڵ دڵتەنگییەکی میهرەبانو ئارامو هێمادارنیشانداوە، بەڵام داڤنشی وەها زەردەخەنەیەکی بەپارچە پەڕۆیەکو چەند گرام خاکێك بەخشیوە! وە ئەمەیە ئەو شتەی کەوا سروشت پێ بەشە لێی وێنەکێشێك کەوا وەسوسەی جەستەی ژنێکی، بێدەنگی نیگا پڕ لەوتەی مەزنو پیرۆزەو روحانی پەرەستگایەك بەمشتێك گەچورەنگ بیەخشێت ئایا داهێنانێکی ناوازی نەکردووە؟

بێگومان هەروەك مرۆڤەکان کەوا لەدوورییە جیاوازەکانو، لەنێوان دەشتاوەکانو ناوەوەی رۆحی خودا لانەیان هەیە، هونەرەکانیش بەهەمانشێوە بەو ئەندازەیەی لەزەوی دوردەکەونەوە، دەبنە شوێن جیلوی راستگۆییو بێئارامیو حەسرەت کەلەنێو هەر کەسێك کەوا مرۆڤەوە بەئازارترە، دەگوترێت، کەواتە بەرهەمی خوارو پەست تر لە(بوون) ناخوێننەوە لەدنیای هونەردا، لەگەڵ ئەم پێگە باڵایەی کەبۆ هونەر نیشانماندا ناخوێننەوە؟! بۆچی دەیخوێننەوە! ئەگەر ئەم بەرهەمە حەقیقەتە، پەستو نابالاّی بۆ هەرشتێك هەیە کەوا خۆیان ناشیرینن ئالێرەدا بەگوتەی ئوسولییەکان، دژایەتی لەسەر راستییە نەوەك لەسەر چەمك چ وەك ژنێك کەخۆی بەشێوازێك ئارایشتدەکات ناشیرین ترو نەفرەت بارتر دەبێت لەوەی کەهەبووە، لەگەڵ ئەو ژنەی کەوا بەفریوی هونەر، چەندین جوانی سەرسوڕهێنەری لەچاو و برۆو زەردەخەنەو ئەندامەکانیدا دروستدەکات کەپێشتر نەبووە، هەردووکیان لەهەستو ئامانجدا هاوبەشن، ئالێرەدا ئێمە بەرانبەر باسێکی دیکە رادەوەستین، بەناوی تواناو بەدەستهێنانی توانا لەداهێنانی هونەریدا بەدیاریکردنی بەهاکانو هۆو هۆکارەکانو چۆنیەتی پلەکانی هەریەك کەوا کاری رەخنەیەو سنوورە تایبەتەکەی.

مێژووی شاهیدی دۆستایەتی نێوان ئاینو عیرفانو هونەر بووە، هونەرەکان ئاینی ترینو عیرفانی ترین بەدیهاتووەکانی ئەم دنیایەن، زادەی نێو دامێنی ئاینو عیرفانن، لەو دوو مەمکەوە شیریان خواردووە، هەموو هونەرێك بڵندبوونەوەیەك یاخود رووناکی بڵندبوونەوەیەك کەتێیدا هونەرمەند هەرچی لەباریبوون سوکەرە لەزەوی دوورترەو رووناکیو گەرماو پاکیەتی جوانیو میتافیزیك زیاتر هەستپێدەکات، روخساری ساردی (واقیعیەت)، بەئارایشتی هونەر، بەجوانییە حەقیقیەکان دەرازێنێتەوە()، هونەر قسەیە لەسەر میتافیزیكو بەیانکردنی ئەوەیە کەلەدەبوو بوایەو نییە، لەم رووەوەیە کەوا میوزیك بەپێچەوانەی رەوشتە ناحوانەکانی موسڵمانانەوە، هیچ کات دەستی لەدامێنی تسرفی ئیسلامی هەڵنەگرتووە، هەر لەم روەوەیە کەوا بابەتێکی ئاڵۆز روونادەکاتەوە کەلەئەدەبو فەرهەنگی فارسیدا ئاشکرایەو بەیانکراوە لەم رووەوەیە کەبۆچی عیرفانی ئێمە تا چاو هەڵ دێنێت، خۆی دەهاوێتە

نێو دامێنی شیعرەوە یاخود بەدەربڕینێکی جوانتر تا زمان والآدەکات بەشیعر دەدوێت‌و هەڵسوکەوتی ئەم دوو هاو دۆست‌و هاو دەردوو هاوزمانە لەگەڵ یەکدا.

جوانترین بەچێژترین واقیعیەتی مێژووی مەعنەوی رۆژهەلآتی پڕ لەواتایە، چ عیرفان کەوا ئازاری غەریبی بێئارامیکردووە لەگەڵ شیعردا کەدیارە زمانی گفتوگۆی ئەم دنیایە نیەو بەیارمەتی وشەی شیعری، کەوا فریشتەی خێراو ئاسانتری دنیای بالآن، هەروەها بەهێماکانی میوزیکی بەتایەتی بەگوتەی ئومەسزر "دەنگی بەرکەوتنی شەپۆلەکانی بیرکردنەوەیە لەسەر کەناری ئەم بوونەدا"، کەوا رۆحی بێئارام لەنێو سنووری تاڵ‌و خنکاوی ئەم مەنفایەدا ئاساندەکات.

پەراوێز:

□-حماو مسنون(قورئان).

□-حلیپ نبوی ئایەتێك لەئینجیل

□-دروستکردنی مرۆڤ لەقورئاندا

□- باوەڕبوون بەپەرستراو خواوەند(Fetcher) تا بۆ (Taboo) تەوتەم (Totem) واتا (Mean)بت، ئەستێرە خۆر، ئاگرو رۆحە هێمادارەکان (Animas me) بەهەشت، دواڕۆژ، ماوراء الطبیعة،... هتد، هەموو گوزارشتە لەهەوڵە ئاگرین‌و شوێن پێ لەدووی شوێن پێکانی مرۆڤ بەیەکەمین رۆژەکانی مێژووی ژیانییەوە بۆ بەدەستهێنانی ئەو هێما (ناپەیدایە) ئەو دنیای ماوراء (ئەو نازانم چییە، نازانم لەکوێیە)، ئەوێ(ئێرەنا) لەیەك وشەدا (غەیب)ە.

□-نالێم هەرشتێك غەمناك بێت ئەوا قوڵ‌و جدیە، چونکە وانییە بەڵکو هەرشتێك قوڵ‌و جدی بێت غەمناکە.

□-مەولەوی هۆکاری ئەوە دەزانێت کەوا فەرامۆشی بێئاگایی لەباری سەنگینی ئازادی ئیختیاردا جەستەی مرۆڤ دەگوشێت.

□-هەربۆیە چەمکی پیرۆزکردن (Sacra) لەرۆحو ئەندێشەی مرۆڤدا لەرۆژەکانی سەرەتایی مێژووی ژیانەوە دروستبووەو بەردەوان لەشوێن خۆی پەلکێشیکردووە؟

□-دنیاو دوا رۆژ دوو سیفەتن نەك ناوی دوو هەرێمی جوگرافیای دیاریکراوی دراوسێ هەرشتێك پەست‌و ریسواو کەمو بێ رۆحو نزمو بێ واتاو بێبەها نامێز بێت ئەوە دنیا بێت ئەوەشی کەوا جوانە چاکو هەمیشەیی‌و لێوان لێو لەحەقیقەت‌و واتاو گەورەیی‌و بەرزی بێت ئەوەش دوا رۆژبێت ئەوەی کەوا نزیکەو دەستپێدەکات‌و ئامادەو سوەتلبێت ئەوە دنیا بێت‌و ئەوەش کەوا زیاترو دوورترو بالآتر و بەپێزتر بێ دوارۆژبێت.

□-لێرەدا دوو بابەتی بێچارەسەر کە لەهونەردا ئاشکراو دیارەو هێشتا بەئەنجام نەگەشتووە رۆشن دەبێتەوە، یەکێکیان بابەتی پەیامی هونەرو بەرپرسیارێتی هونەرمەندە، ئایا وەها پەیامو بەرپرسیارێتیەك بوونی هەیە؟ ئەگەر هەیە ئەم چییە؟و جۆرو دژبەیەکەکان کەلەهونەرەوە بۆ کۆمەڵگە دەکرێت رۆشن‌و ئاشکرا دەبێتەوە.

□□-واتا هونەر دووکاری ئەنجامدەدات، بەیانکردن‌و داهێنان.

-□□

□□-ئالێرەدا بێهودەیی کۆششی ئەو کەسانە ئاشکرادەبێت کەوپەستویانە هونەر لەچوارچێوەی سنوورە جێگرو دیاریکراوەکاندا دابنێن، چۆنییەتی پایەو بنەما بۆ هونەر بەئەندازەی ئەوە خەندەهێنەرەکە کەسێك بیەوێت بۆ غەم خواردن یاخود بۆ توڕەبوون داب‌ونەریت‌و تایبەتمەندێتی رێکبخات.

□□-(شعر چیییە؟) سارتەر وەرگێڕانی شەریعەتی لەنامەی فارسیدا (□□□□)، پاریس، هێرمەند، (□□□□) مەشهەد.

□□-لەم رووەوەیە کەوا هونەرەکان بەو ئەندازەیەی کەلەواقیعیەتەوە دوردەکەونەوە لەپەسەندکردن‌و رەواجی ئەقڵەوە دوورتردەبنەوەو جوانترو دڵگیرتر دەبن، چونکە واقیعیەت لەژێر دەسەلآتدایە هەروەها لەژێر مێشك‌و ئەقڵ‌و مادەی ئەم سەرزەویەدایە، ئەو سەرزەویەی کەوا هونەر بەردەوام هەست بەنامۆی دەکات تێیدا مل بەفەرمانی ئەقڵ نادات کە دادەوری شوێنی ئەم وڵاتەیە لەم رووەوەیە کەهیچ کات نەیتوانیوە ژێرباری پەروەردەی ئەقڵ کەلەسەریدایان ناوەو لەبەرامبەر هەر کەسێك کەرەشۆی خواستی لۆژێك لەسەربکرێت سەرپێچی کردووەو هەموو زنجیرێکی پچڕاندووە.